

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLAVISTIKO

ESAD HALILOVIĆ

Hrvatski pravopis(i) danas

Hrvaški pravopis(i) danes

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLAVISTIKO

ESAD HALILOVIĆ

Hrvatski pravopis(i) danas

Hrvaški pravopis(i) danes

Diplomsko delo

Mentorica:
red. prof. dr. Vesna Požgaj Hadži

Univerzitetni študijski program prve stopnje:
Južnoslovanski študiji

Ljubljana, 2013

Apstrakt

Hrvatski pravopis(i) danas

Govornici hrvatskoga su danas suočeni s popriličnom zbrkom na području pravopisa. U mnogo kojemu slučaju naime još uvijek ne znaju kako se što pravilno napiše jer još uvijek ne postoji dogovor o pravopisnoj normi, politika pa se miješa čak i u sam pravopisni priručnik. Uloga pravopisa je da jasno i detaljno upućuje svoje korisnike na nedoumice na koje nailaze u svakodnevnom životu pa da ta rješenja i uistinu argumentira. U jezikoslovnim raspravama o hrvatskome pravopisu se prečesto upotrebljava nestručne argumente, neprovjerene informacije kao i naizgled stručne argumente umjesto da bi se pri pisanju pravopisnih pravila govorilo o objektivnim razlozima za pravopisna rješenja, a uloga pravopisca jest da svoja rješenja utemelji na takvim objektivnim razlozima, a da potom pomoću toga opiše, a ne propiše, pravopisnu normu što bolje, a svakako da se ta pitanja depolitiziraju i konačno vrate u znanstvenu sferu.

Ključne riječi: pravopis, pravopisna norma, jezična politika, hrvatski jezik, argumentacija

Izvlaček

Hrvaški pravopis(i) danes

Govorci hrvaščine so danes soočeni s precejšnjo zmedo na področju pravopisa. V marsikaterem primeru namreč še vedno ne vedo, kako se kaj pravilno zapiše, saj še ne obstaja dogovor o pravopisni normi, politika se pa vmešava tudi v sam pravopisni priročnik. Naloga pravopisa je, da jasno in temeljito odgovarja na vprašanja svojih uporabnikov, s katerimi se srečujejo v vsakdanjem življenju ter da svoja pravila tudi resnično argumentira. V jezikoslovnih razpravah o hrvaškem pravopisu se prepogosto uporabljajo nestrokovni argumenti, nepreverjene informacije, kakor tudi navidezne strokovne argumente, namesto da bi se pri pisanju pravopisnih pravil govorilo o objektivnih razlogih pravopisnih pravil, medtem ko je naloga pravopiscev da svoja pravila utemeljijo s takšnimi, objektivnimi razlogi, ter da nato s takšnimi pravili pravopisno normo karseda dobro opiše in ne predpiše, v vsakem primeru pa da se ta vprašanja končno depolitizirajo in končno vrnejo v znanstveno sfero.

Ključne besede: pravopis, pravopisna norma, jezikovna politika, hrvaščina, argumentacija

Abstract

Croatian Orthography(ies) Today

Speakers of Croatian today are faced with a considerable mess in their orthography. In many cases they still do not know how something should be written due to lack of agreement on what the orthographic norm is and politics interferes even into the orthographic handbook. The role of orthographic handbooks is to clearly and thoroughly address the unclarities their users come across in everyday life and to provide arguments for the rules they come up with during this. In discussions on Croatian orthography, unverified information, arguments based on unprofessional grounds and also arguments based on seemingly professional arguments are too often opted for in place of using objective grounds when discussing orthographic rules. The role of the authors of orthographic handbooks is to found their rules on such objective grounds, using these their role is to describe, not prescribe, the orthographic norm as good as possible. In any case these issues should be depoliticized and finally handed back into the scientific sphere.

Keywords: orthography, orthographic norm, linguistic policy, Croatian, argumentation

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Praktički dio	3
2.1.	Uzorak i hipoteza	3
2.2.	Pregled pravopisnih rješenja	3
2.3.	Komparativna analiza rješenja	10
3.	Teorijski dio	15
3.1	Argumenti autora u prilog <i>ne ću</i>	15
3.1.1	Načelo potvrđenosti u upotrebi	15
3.1.2	Fonološko načelo	18
3.1.3	Tradicijsko načelo	19
3.2	Argumenti autora u prilog <i>neću</i>	20
3.2.1.	Načelo potvrđenosti u upotrebi	20
3.2.2.	Fonološko načelo	22
3.2.3.	Etimološko načelo.....	22
3.2.4.	Tradicijsko načelo	22
3.3	Neopredijeljeni komentari.....	24
3.3.1	Načelo potvrđenosti u upotrebi	24
4.	Usporedba rezultata praktičkoga i teorijskoga dijela.....	26
5.	Zaključak.....	28
6.	Sažetak	30
7.	Izvori	31

1. Uvod

Tema diplomskoga rada je hrvatski pravopis danas ili prikladnije nazivlje hrvatski pravopisi danas. Kroza jezičnu povijest hrvatskoga standardnog jezika vidimo upravo pravopis kao najčešće natisnut priručnik, a da je situacija još zanimljivija, upravo se mu danas daje najviše pažnje. Unatoč tomu pitanju pravopisa u hrvatskome jeziku i nije dana dovoljna pažnja što se tiče njegove funkcije i potrebe korisnika za njime, ali mu jest dana pretjerana i preuveličana značajnost gotovo povijesne bitnosti.

Cilj ovoga rada je opći pregled metodologije, argumentacije i predstavljanje rješenja tih pravopisa na primjeru (ne)sastavljanoga niječnog oblika prezenta glagola *htjeti*. Usporedba različitih rješenja tog oblika mogla bi prosječnome korisniku pravopisa poslužiti pri lakšem odabiru pojedinoga priručnika, a i ponuditi pregledni rad za dalji istraživački rad. U ovome radu to ponajprije postižem usporedbom pravopisa. Potom svoje komentare uspoređujem s komentarima drugih autora. Nastavljam izlaganjem glavnih polemika koje su već drugi spomenuli u svojim radovima. Dalje pišem o argumentima za i protiv već određenih rješenja koje su iznijeli drugi autori.

Polazim od hipoteze da se u pravopisu kao normi kojoj se pridodaje najviše značenje može iščitati iz samo jednoga rješenja kojemu su u javnosti isto tako pridodaje najviše značenje kakvu politiku pravopisac vodi i što time želi postići. Nestručno vođena politika ima naime kao svoju posljedicu pravopis koji nije usklađen s jezičnom stvarnošću. O navedenome obliku se je i najviše i pisalo, ali sam za potrebe ovog rada odabrao samo najvažniju argumentaciju najaktualnijih ideja koje su bile iznesene u ovome tisućljeću.

Pravopis je gotovo da uvijek bio politički projekt, pravopisna norma je služila kao jako oruđe, a ponekad i oružje u borbi u unutarnjem objedinjavanju i ujedno i vanjskom jačanju i stjecanju priznanja. U trenutku kad se nešto objavi, a još bolje natisne, to postaje stvarnost koje postojanje ne mogu nijekati pa ni oni koji niječu njezinu validnost. Pravopis je tako snažan politički akt pa je zbog toga često jedna od prvih stvari koje se mijenja prilikom političkih promjena koje sobom nose i veću ideološku promjenu. Tako ljudi postaju svjesniji ideološke promjene pa se i lakše sami mijenjaju, a pri tom i kontroliraju.

Današnjom stanju su uvjetovali i društveni događaji 90-tih. Sa slobodom pluralizma političkih opcija došlo je i do slobode pluralizma pravopisa. Ali kako se snositi s takvom idejom u standardizaciji, koja već po svojoj naravi ne trpi jezične slobode izuzev one uže, one koja ona propisuje. Štoviše standardizacija ima za cilj ukinuti

slobodu koju sama ne nadzire s time što se postavlja na položaj gdje je iznad svega što dozvoljava pa se tako o ostalome unutar istog jezika govori kao o „supstandardnom“. Reći ne takvome pluralizmu se je ipak pokazao prevelikim zadatkom za jezičnu politiku hrvatskog jezika.

Jezična politika je tako pretjerano prepletena ne samo stranačkom politikom, nego čak i dnevnom politikom. Svaki pokušaj promjena pa i čak čuvanje statusa quo označava se političkom odluka autora. Usprkos tome da svakako ima politički motiviranih odluka u jezikoslovlju, a da pri tome ne govorim o „implicitnoj“ jezičnoj politici, takvo razumijevanje uloge jezikoslovaca oduzima u očima javnosti i onaj zadnji, najmanji dio znanstvene stručnosti koja je potrebna za autoritet znanosti. Tu politiziraju ostali, a ne jezikoslovci, kako inače shvatiti da je netko kriv nečega prije no što se mu dokaže. Ozračje normiranja je danas takvo da se ne samo sumnja u politiziranje, nego su u to nedvojbeno vjeruje. Toga što jesu krivi jezikoslovci je to da se je nerijetko tko od njih spustio i sam u to optuživanje, a pri tome dodajući tome još jače optužbe, a nekad i čak počinjati nove cikluse optuživanja.

Štoviše, u takve rasprave uvlače i korisnike pravopisa pa se tako sad govori i o stranačkim pristalicama, desnim i lijevim govornicima hrvatskoga jezika i sve to na podlozi toga piše li tko *ne ću* ili *neću*, strjelica ili strelica, dodatci ili dodaci, ... itd. Situacija kakva je trenutno ukazuje na uistinu pretjerano politiziranje pravopisnih pitanja. Zar je stvarno moguće tako jednostavno povjerovati da svi korisnici pojedinih pravopisnih rješenja koji u isto vrijeme i kupuju tolike pravopise jer više i ne znaju kako pisati znaju da se može smatrati politički motiviranim ako pišu ili ne pišu razmak između *ne* i *ću*, a da pri tom ne govorimo o onima koji koriste oba oblika nasumice. S tog bi gledišta bilo nužnije istražiti kako se uistinu danas piše, razumije, argumentira sve oblike svih pravila i njihova značenja. Sve je te odgovore moguće pronaći, kako i u ovome radu, u istraživanjima nesastavljenog i sastavljenog pisanja niječnog oblika prezenta glagola *htjeti* (ili u toj raspravi već reprezentativnih oblika *ne ću* i *neću* za sve osobe i oba broja). Sve je to potrebno da bi se konačno shvatilo što znači imati hrvatsku pravopisnu normu danas s četiri važeća pravopisa.

2. Praktički dio

2.1. Uzorak i hipoteza

Moj uzorak tvore posljednja izdanja pravopisa izdanih nakon 2000.:

- *Pravopis hrvatskoga jezika* autora Vladimira Anić i Josipa Silić iz 2001. (u nastavku AS),
- *Hrvatski pravopis* Lade Badurina i suautora iz 2008. (u nastavku BMM),
- *Hrvatski pravopis: usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika* Stjepana Babića i Milana Moguš iz 2011. (u nastavku BM) i
- *Hrvatski pravopis* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz 2013. (u nastavku IHJJ).

Moja hipoteza je da se u razlikama koje postoje po pitanju rješenja (ne)sastavljenog pisanja prezenta glagola *htjeti* mogu iščitati neka opća nastojanja autora u smjeru jezične politike. To provjeravam usporedbom rješenja (ne)sastavljenog pisanja prezenta glagola *htjeti* u navedenim pravopisima pomoću koje dolazim do komparativne analize.

2.2. Pregled pravopisnih rješenja

AS izdvaja nenaglašene oblike prezenta glagola *htjeti* kao iznimku od općeg pravila pisanja glagolskih oblika koja se inače pišu odvojeno od riječi *ne*. To se pravilo naglašava ne samo posebnom točkom 322., već je čitav sadržaj ove točke označen bojom. Bez dodatne argumentacije se u sljedećoj točki analogijom uloge riječi *ne* u tome pravilu kaže da takvu ulogu ima i riječ *ni* u nenaglašenim oblicima prezenta glagola *biti*. Točka 324. nabraja ostale tri glagolske iznimke toga pravila, te su *nemati*, *nedostajati* te *nemoj*, *nemojmo* i *nemojte*. Argument koji se upotrebljava tu je da je riječ *ne* srasla s glagolom u jednu riječ. Ne spominje se mogućnost oblika *ne ću*. (Anić i Silić 2001, 103)

BMM govori kako se sastavljeno pišu niječni oblici prezenta glagola *htjeti* i *biti*, niječni imperativni oblici *nemoj*, *nemojmo* i *nemojte* te glagoli *nedostajati*, *nestati*, *nestajati*, *negodovati*, *nenavidjeti*, *nemati* i njihovi oblici. U posljednjem spisku glagola navodi kao objašnjenje da *ne* ne funkcionira kao niječna čestica, nego kao dio glagola. Mogućnost pisanja rastavljenog oblika pisanja *ne ću* također nije spomenuto. (Badurina i sur. 2007, 164)

BM navodi kao pravilo da se niječna čestica *ne* piše rastavljeno od glagola, potom navodi nekoliko primjera da bi kasnije istaknuo kako se tako piše i *ne ću*. Ne spominje se oblik *neću*. Iznimke od toga pravila navedene u tome pravopisu su glagoli koji daju potvrdno (jesno) značenje i primjeri toga *nedostajati*, *nedostati*, *nestajati*, *nestati*, *nenavidjeti*; te *nemoj*, *nemojmo*, *nemojte* te svi negirani oblici glagola *imati* pa tako navodi oblike *nemaj*, *nemajmo*, *nemajte*, *nemam*, *nemaš*, *nema*, *nemamo* i *nemajući*. Dodaje da ostali oblici glagola *imati* nisu iznimka pa tako navodi još oblike *ne imavši*, *ne imao* i *ne imati*. Ne navode se argumenti za iznimke u slučaju glagola *imati*. U sljedećoj, to jest 137. točki, navodi još za ovaj kontekst zanimljiv primjer stilema nastalih „povezivanjem dvaju glagolskih oblika bliskih ili suprotnih po značenju“, a koji se pišu kao polusloženice i navodi primjere, među kojima su i *hoćeš-ne ćeš* i *htio-ne htio*. (Babić i Moguš 2011, 64, 65)

IHJJ piše da se niječni oblik prezenta glagola *htjeti* piše kao jednorječnica, to rješenje preporučuje, ali se dopušta i nesastavljeno pisanje. Svoju odluku autori argumentiraju tradicijskim načelom, fonološkim načelom i načelom potvrđenosti u upotrebi. (IHJJ 2013, 26. srpnja)

Tradicijskim načelom argumentiraju da oba rješenja pripadaju hrvatskoj tradiciji. Navode da oba oblika kao rješenja navode pravopisi Babića, Finke i Moguša (BFM) iz 1994., 1995. i 1996. te Vijeće za normu, koji preporučuje oblik *ne ću*. Dalje oblik *ne ću* kao rješenje nalaze u pravopisima Boranića iz 1921., 1928., 1941. i 1951., Gavazzija iz 1921., Cipre, Guberine i Krstića (CGK) iz 1941., Cipre i Klaića (CK) iz 1944., BFM-a iz 2005., 2008., 2009. i 2012. A na oblik *neću* nailaze kao rješenje pravopisa Boranića iz 1930., 1934. i 1937., Matice hrvatske i Matice srpske (MH i MS) iz 1960., školskih izdanja MH-a i MS-a iz 1960., 1962., 1964., 1966., 1967., 1968., 1969. i 1970., BFM-a iz 1971., 1972., 1984. i 1990., AS-a iz 1986., 1987., 1990. i 2001. te BMM-a iz 2007. i 2008. (IHJJ 2013, 26. srpnja)

Fonološkim načelom argumentiraju preporučivanje sastavljenog pisanja niječnog oblika prezenta glagola *htjeti*. Kako kažu temelj je toga načela glasovna promjena sažimanja ili stezanja. Nastavljaju s potvrđivanjem općeg pravila nesastavljenoga pisanja niječnice i davanjem primjera toga, ali ističu da niječni oblik glagolskog oblika *hoću* nije *ne hoću* i da je nastao iz osnove *ne(h)oću*, koja se je kasnije sažela u *neoću* i nakon toga u *neću*. Nastavljaju s objašnjenjem da su tako dva

kratka vokala pridonijela nastanku jednog dugog vokala. Odnosno da se prethodan hijat ili zijev u obliku vokala *o* sadržan u vokalu *e* iz glagolskog oblika *neću*. Tako *e* iz niječnice *ne* nije isti tome *e* iz glagolskog oblika *neću*. (IHJJ 2013, 26. srpnja)

Načelom potvrđenosti u upotrebi također argumentiraju preporučivanje oblika *neću*. Istraživali su upotrebu glagolskih oblika *ne ću* i *neću* na internetu pomoću mrežne tražilice Google. Dobili 10 i pol milijuna pogodaka za glagolski oblik *neću*, dok su za glagolski oblik *ne ću* dobili 824 tisuća pogodaka. Tako su uz prikaz rezultata priložili razmjer 1 : 13 u korist oblika *neću*. Valja naglasiti da navode u zgradama kako su tijekom istraživanja pomoću tražilice Google imali uključeno ograničenje na hrvatski jezik. Potvrđenost upotrebe istraživali su i pomoću Hrvatske jezične riznice IHJJ-a koja se nalazi na internetskoj adresi riznica.ihjj.hr. Rezultate koje su dobili su isto tako prikazali uz dobiveni razmjer. Pa su tako također dobili razmjer 1 : 13 za *ne će* (4489 potvrda) prema *neće* (57654 potvrda). Manje razlike su bile u razmjeru glagolskih oblika *ne ćemo* (528 potvrda) i *nećemo* (4321 potvrda), gdje iznosi 1 : 8, te glagolskih oblika *ne ću* (1685 potvrda) i *neću* (4719 potvrda), gdje je razmjer čak 1 : 3. (IHJJ 2013, 26. srpnja)

Niječni oblici se pišu još sastavljeno u slučaju prezenta glagola *biti*, *imati* i imperativnih oblika *nemaj*, *nemajmo*, *nemajte*, *nemoj*, *nemojmo* i *nemojte*. Sastavljeno se pišu još glagoli koji imaju *ne* u osnovi, to su svi oblici glagola: *nestati*, *nestajati*, *nedostajati*, *nenavidjeti* i *negodovati*. Glagolska se oblika *hoćeš-nećeš* i *hoću-neću* tu navode kao primjeri glagolskih oblika koji su u odnosu ili-ili ili i-i. A primjere *hoteći* – *ne hoteći*, *htijući* – *ne htijući*, *htio* – *ne htio* i *htjela* – *ne htjela* navode kao primjere kad se glagolske sastavnice pišu crticom. (IHJJ 2013, 26. srpnja)

Ta su mi pravopisna rješenja pravopisa navedenih u uzorku poslužila za usporedbu rješenja koju sam prikazao u dvjema tablicama. Tablica 1 tako sadrži odabrana izdanja pravopisa od 1940. do 1985., a Tablica 2 od prvog AS-a iz 1986. (kao prvi pravopis koji je bio natisnut u Hrvatskoj nakon MH-a i MS-a) do danas. Izabrao sam 1940. za početak analize jer izgleda iz dosadašnjih jezikoslovnih rasprava, koje sam naveo u drugom dijelu, da postoji opći konsenzus da se razdoblje Banovine Hrvatske ne smatra spornim što se tiče jezične politike poput razdoblja Nezavisne Države Hrvatske (NDH) s jedne strane te razdoblja Federativne Narodne Republike Jugoslavije (FNRJ) i Socijalističke Federativne

Tablica 1: Pregled odabranih izdanja pravopisa od 1940. do 1985.

Pravopis	Boranić 1940	CGK 1941 (1998)	CK 1944 (1992)	Boranić 1947	MH i MS 1958	MH i MS 1960a	MH i MS 1960b	BFM 1971	BFM 1972	BFM 1984
Opće pravilo rastavljenog pisanja niječnice od glagola	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Pisanje niječnog oblika prezenta glagola <i>htjeti</i>	<i>ne ću</i>	<i>ne ću</i>	<i>ne ću</i>	<i>ne ću</i>	<i>neću</i>	<i>neću</i>	<i>neću</i>	<i>neću</i>	<i>neću</i>	<i>Neću</i>
Argumenti za takvo rješenje					sraslo od <i>ne hoću</i>	sraslo od <i>ne hoću</i>	sraslo od <i>ne hoću</i>			
Isticanje tog glagola u odnosu na druge glagole	naglašeno da je iznimka od pravila ostalih nenaglasnica									

Povezivanje dvaju glagolskih oblika (<i>htjeti</i>)				X (ali bez <i>htjeti</i>)	X (<i>hoćeš- nećeš i htio-ne htio</i>)	X (<i>hoćeš- nećeš i htio-ne htio</i>)	X (<i>hoćeš- nećeš i htio-ne htio</i>)	X (<i>hoćeš- nećeš i htio-ne htio</i>)	X (<i>hoćeš- nećeš i htio-ne htio</i>)	X (<i>hoćeš- nećeš i htio-ne htio</i>)
Opće pravilo pisanja niječnice od glagola <i>biti</i>										

Tablica 2: Pregled odabranih izdanja pravopisa od prvog AS-a iz 1986. do danas

Pravopis	AS 1986	BFM 1990	BFM 1994	BFM 1995	AS 2001	BMM 2008	BM 2011	IHJJ 2013
Opće pravilo nesastavljenog pisanja niječnice od glagola	X	X	X	X	X	X	X	X
Pisanje niječnog oblika prezenta glagola <i>htjeti</i>	<i>neću</i>	<i>neću</i>	može se pisati <i>ne ću</i> uz <i>neću</i>	može se pisati <i>ne ću</i> uz <i>neću</i>	<i>neću</i>	<i>neću</i>	<i>ne ću</i>	Preporučeno <i>neću</i> , a dopušteno i <i>ne ću</i>
Argumenti za takvo rješenje								Tradicija, fonološka etimologija i potvrde upotrebe

Isticanje tog glagola u odnosu na druge glagole	X (namijenjena mu je čitava točka)		X	X	X (namijenjena mu je čitava točka i to obojena)		X	
Povezivanje dvaju glagolskih oblika (<i>htjeti</i>)		X (<i>hoćeš- nećeš i htio-ne htio</i>)	X (<i>hoćeš-ne ćeš i hoćeš- nećeš te htio-ne htio</i>)	X (<i>hoćeš-ne ćeš i hoćeš- nećeš te htio-ne htio</i>)		X (<i>hoćeš- nećeš, hoteći-ne hoteći, htijući-ne htijući i htio-ne htio</i>)	X (<i>hoćeš-ne ćeš, htio-ne htio</i>)	X (<i>hoćeš- nećeš, hoću- neću, a hoteći – ne hoteći, htijući – ne htijući, htio – ne htio, htjela – ne htjela</i>)
Opće pravilo pisanja niječnice glagola <i>biti</i>					X Rastavljeno s iznimkom prezenta i „riječi“ <i>ni</i>		naveden samo primjer <i>ne bih</i> među primjerima rastavljenoga pisanja	

Republike Jugoslavije (SFRJ) te Kraljevine Jugoslavije u razdoblju prije Banovine Hrvatske s druge strane. Tako nam te tablice pomoću usporedbe mogu poslužiti kao prikaz kako se je vodila jezična politika po tome pitanju što se tiče službenog jezika na tlu današnje Republike Hrvatske u navedenome razdoblju.

2.3. Komparativna analiza rješenja

Sva se četiri pravopisa slažu u tome da je u hrvatskome standardnome jeziku pravilo nesastavljeno pisanje glagola od niječne čestice *ne*. Što se tiče iznimaka možemo početi od toga da se slažu da su među iznimkama i prezent glagola *htjeti* i *biti* i AS, koji je istaknuo taj glagol time što mu je posvetio čitavu točku i to u cjelini označen bojom, i BMM, dok BM još ističe opće rastavljeno pisanje u primjeru negacijskoga oblika prezenta glagola *htjeti*, dok za glagol *biti* navodi samo primjer *ne bih* među primjerima kad se rastavljeno piše niječna čestica *ne*, a IHJJ navodi iznimke u slučaju aorista glagola *biti*.

Sva četiri pravopisa se slažu da su među iznimkama još glagol *nedostajati* te imperativni oblici *nemoj*, *nemojmo* i *nemojte*. BM i IHJJ tim imperativnim oblicima dodaje još imperativne oblike *nemaj*, *nemajmo* i *nemajte*, a što se tiče glagola IHJJ još navodi oblike *nestati*, *nestajati*, *nenavidjeti* i *negodovati*. BMM i BM isto tako navode prva tri od tih glagola s time što BMM isto tako kao IHJJ navodi još *negodovati*, dok BM jedini još dodaje oblik *nedostati*. AS i BMM navode još glagol *nemati*, dok IHJJ navodi samo oblike prezenta toga glagola, BM također, ali uz to navodi još i oblik *nemajući*. BMM i IHJJ navode, a s time i normiraju, da se svi oblici glagola koje navode kao glagole koji su iznimka od općeg rastavljenog pisanja pišu sastavljeno.

Što znači, da AS navodi samo dva dodatna glagola, dok BM i IHJJ navode pet glagola, a BMM navodi čak šest glagola. Svi navedeni glagoli su različiti. Pisanje je glagola *nedostajati* tako u sva četiri pravopisa normirano kao sastavljeno, a glagola *nestati*, *nestajati* i *nenavidjeti* u trima novijima, glagola *negodovati* u dvama i glagola *nedostati* u jednom. Glagol *nemati* je u AS i BMM normiran kao glagol koji se piše sastavljeno, dok u IHJJ samo u prezentu, a osim toga još i oblik *nemajući* u BM.

Zanimljivo je tu navesti još zbog čega BM ne navodi glagola *nemati*. BM naime navodi kako se rastavljeno pišu svi ostali oblici glagola *imati* pa tako oprimjeruje s oblicima *ne imavši*, *ne imao* i *ne imati*. A kao i IHJJ navodi sve niječne oblike

prezenta glagola *imati*. BMM ne navodi svih, ali eksplicitno kaže da se pišu svi oblici sastavljeno i još navodi taj glagol u popisu ostalih za koje kažu da se pišu svi oblici tako, a navedeni su u 1. os. jd. i s *itd.* na kraju. Dok AS samo kaže kako se *ne* nikad ne odvaja od tog glagola i to argumentira s time da je riječ *ne* s glagolom srasla u jednu riječ kako u tome tako i u svim ostalima glagolima koje tu navodi. BM daje suprotnu argumentaciju što se tiče izvora sloga *ne* u popisu svojih glagola, BM naime kaže da ti glagoli daju potvrdno (jesno) značenje, dok IHJJ samo kaže da ti glagoli imaju *ne* u osnovi, a BMM argumentira svoje rješenje s time što *ne* u tim glagolima ne funkcionira kao niječna čestica, nego kao dio glagola. Argumenta za rastavljeno pisanje niječnih oblika glagola *imati* BM ne daje. Ne daje ni AS, ni BMM, a ni IHJJ ne daje argumentaciju zašto se piše sastavljeno u slučaju niječnog prezenta glagola *biti*, dok BM čak i ne spominje piše li se glagol *biti* sastavljeno ili nesastavljeno iako navodi primjere.

BM dodaje još iznimke s primjerima *hoćeš-ne ćeš* te *htio-ne htio*, a IHJJ primjere *hoćeš-nećeš* i *hoću-neću* te *hoteći – ne hoteći*, *htijući – ne htijući*, *htio – ne htio* i *htjela – ne htjela*. Dok BM te primjere navodi kao primjer stilema nastalih „povezivanjem dvaju glagolskih oblika bliskih ili suprotnih po značenju“, a koji se pišu kao polusloženice, IHJJ navode prva dva primjera kao primjere glagolskih oblika koji su odnosu ili-ili ili i-i, a ostale svoje primjere kao primjere kad se glagolske sastavnice pišu crticom. Ni jedan, ni drugi ne argumentiraju zašto je tome tako, a AS i BMM čak i ne spominju pišu li se takvi primjeri sastavljeno ili rastavljeno.

Pisanje niječnice glagola *htjeti* svaki pravopis rješava na svoj način. AS ističe pisanje te niječnice od ostalih time što mu posvećuje čitavu točku i to u cjelini označeno bojom. Ne spominje oblik *ne ću*, ali argumentira zašto se propisuje oblik *neću*. Argument koji upotrebljava je da je *ne* tu srasla s preostatkom u jednu riječ. BMM samo kaže da se niječni oblik glagola *htjeti* piše sastavljeno. BM poslije navođenja nekoliko primjera rastavljenog pisanja glagola ističe da se tako piše i niječni oblik glagola *htjeti*. IHJJ piše da se taj oblik piše kao jednorječnica, taj oblik preporučuje, ali dopušta i nesastavljeno pisanje. Odluku argumentiraju tradicijskim načelom, fonološkim načelom i načelom potvrđenosti u upotrebi. Prvim načelom argumentiraju postojanje obadviju mogućnosti u hrvatskome pravopisu, drugim razliku u izgovoru tog oblika od ostalih niječnih oblika glagola, a s tim pa i trećim zašto preporučuju taj oblik. BMM i IHJJ ne ističu to rješenje, a

AS ide najdalje u isticanju posvećivanjem tome pitanju čak čitavu točku i to u cjelini označeno bojom. BMM i BM ne argumentiraju svoje rješenje iako je jednostrukost. AS i IHJJ argumentiraju sastavljeno pisanje tog oblika fonološkim načelom, koji u sebi sadrži još i etimološku argumentaciju, a IHJJ još i načelom potvrđenosti u upotrebi i tradicijskim načelom. Posljednjim načelom IHJJ argumentira i nesastavljeni oblik.

Dakako da je bitno navesti iznimke od pravila u pravopisu, pogotovo su u tome vidu bitni glagoli *htjeti* i *biti* koji često igraju važnu ulogu pomoćnih glagola u tvorbi glagolskih vremena, ali problematično je isticanje pravopisnih rješenja. Tu se može eksplicitno vidjeti nahodjenje autora da se jako eksplicitno upliću u jezičnu politiku. Ma da jest njihov zadatak voditi jezičnu politiku, u toj ulozi ne bi smjeli ići protiv temeljnog načela elastične stabilnosti i isticati jedno rješenje i u tome pokušaju ga čak obojiti, kako bih još više prepravljali i obustavljali jezični razvoj nekog jezika. Tablice gdje navodim najutjecajnija izdanja pravopisa od 1940. naovamo prikazuju da se u tome primjeru tom mjerom gotovo i nije posluživalo osim jedne iznimke koja je služila kao opomena u odnosu na drugo pravilo koje se direktno povezuje na taj primjer. Dakle u tome pravopisu se je eksplicitno opravdala takva mjera, dok AS i BM to čine bez ikakvog drugog opravdanja. Stoga možemo vidjeti da su se autori tih dvaju izdanja poslužili izvanrednom mjerom u postizanju svojih želja. Jedino BMM i IHJJ ne ističu negaciju glagola *htjeti* pa ni *biti*.

Dok BMM i BM ne navode argumente za svoje rješenje (ne)sastavljenog pisanja niječnog prezenta glagola *htjeti*, AS i IHJJ to navode. Argument koji navodi AS za svoje rješenje je da je *ne* s glagolom u tim primjerima srasla u jednu riječ, a IHJJ osim toga argumenta, kojega za razliku od AS i opširnije razloži, još i argumente tradicijskog načela te načela potvrđenosti u upotrebi. Iako etimologija riječi ili skupa riječi ne igraju bitnu ulogu u tome kako i koji se oblik koristi, barem neka argumentacija odabira je svakako dobrodošla. Tako se barem može znanstveno raspravljati o nekom rješenju dok u slučaju drugih dvaju pravopisa možemo samo nagađati kojim su se argumentacijskim polazištem koristili, to jest ako su se koristili ikakvim argumentom za odabir (u vrijeme odabira).

Budući da svaki od starijih triju pravopisa u mome uzorku traži jednostruka rješenja po pitanju *ne ću/neću* i tako isključuje, implicitno ili eksplicitno, druga rješenja, pisanje korisnika koji bi u isto vrijeme koristio jednom jedan, a drugi put

drugi pravopis, bilo bi automatsko u jednom dijelu smatrano nepravilnim dok u drugome pravilnim. Ali svaki od tih dijelova ne bi uvijek imao posve suprotnu oznaku, kad bi ih ocjenjivao drugi pravopisac. BMM drže kontinuitet istog pisanja kao što i AS, a BM drži drugi kontinuitet u hrvatskome pravopisu, tako da se sva rasprava svodi na to prati li pisac jednu normu ili drugu ili obje, treće norme nema.

Samo tri izdanja u povijesnom pregledu Tablica 1 i Tablica 2 imaju dvostrukost, a ova tri spomenuta pravopisa koja se koriste danas ne navode drugo rješenje, kamoli da bi navodili zašto su se odlučili ustrajati na jednostrukostima. Znači da na toj točki mogu ustvrditi da bi s jedne strane bilo koji stil pisanja koji bi se držao jednostrukosti bio smatran nestandardnim, a s druge standardnim, kad bi se uzela u obzir samo ta tri pravopisa danas. Ta tri pravopisa danas u Hrvatskoj tako i ne slijede jezični razvoj, nego ga pokušaju silom zadržati, to nije prirodna jezična situacija, pogotovo kad se uzme u obzir da svakako ima velik broj ljudi koji koriste oba načina pisanja nasumice, pri tome misleći da su oba oblika prihvatljiva, a i pravilna. Najnoviji pravopis poštuje i takvo pisanje. Svakako zbunjujuća situacija kad se uzmu u obzir i ostala tri pravopisa. Situacija koja dovodi do nejasne stilske poruke u očima prosječnoga korisnika hrvatskoga jezika. Korisniku tako i nije jasno piše li razgovornim, znanstvenim ili kojim drugim stilom. Kad se uzme u razmatranje politička konotacija (o kojoj opširnije pišem kasnije u djelu) korisnik može izražavati čak politički stav, a da to i ne zna. Situacija ne samo zbunjuje, nego i ostavlja ljude bez znanja o tome što je standardno prihvatljivo pisanje, dakle upravo ono što traže kad uzmu u ruke pravopis. Pravopisi kao priručnici tako u Hrvatskoj danas i nisu baš priručni, pogotovo ne prosječnome korisniku.

Moguće je dakle slobodno zaključiti da opća nastojanja autora za jednostrukim izborima ne da su samo brojne pustili u dvoumljenju, već su čak rezultirale u nedostatku dogovora u dijelu pravopisa pa tako i pravopisa u cjelini, to jest takvih pravopisnih rješenja kao što bi trebali biti, to jest elastični, stabilni i suglasni. Kako inače i shvatiti da postoje različita čak i suprotna pravopisna rješenja unutar jednoga standardnoga jezika. Treba li to razumjeti da može korisnik i ne shvaćati ta pravopisna rješenja doslovno? Jedino na taj način bi mogla još postojati usklađena norma, ma da nimalo elastična, a kamoli stabilna.

Izgleda da je jedino stabilna stvar tu pravopisna zbrka. Oba načina pisanja po tome pitanju naime prate tradiciju pisanja u hrvatskome jeziku. (IHJJ 2013, 26. srpnja) *Neću* ipak jest starija tradicija pisanja, tako se je naime pisalo u 19. stoljeću, ali stoga i *nevidim te nevratim. Ne ću* se je u hrvatskome jeziku pojavilo tek u prvoj polovini 20. stoljeća, to je tradicija vukovaca Boranića i Maretića, to je i tradicija Vuka Karadžića. (Kapović 2007, 62) Dakle oba načina pisanja *ne ću* i *neću* sežu daleko u hrvatsku pravopisnu prošlost uzevši obzir samo povijesni pregled Tablice 1 i Tablice 2 možemo vidjeti da su korisnici hrvatskoga pravopisa od početka 20. stoljeća do danas morali često puta biti zbunjeni zbog čestih pravopisnih mijena u obliku jednostrukosti, pogotovo u posljednjih dvadeset godina. Hrvatsku pravopisnu tradiciju pomoću jednostrukosti tako odavno prate zbrka i isključivanje u jezičnoj politici.

Pravopisci koji ustraju s jednostrukostima kad se to toliko očito protivi prirodnome jezičnome razvoju i jezičnoj stvarnosti takvim potezima eksplicitno isključuju dio stručnjaka, znanstvenika, a što je najgore dio korisnika, tih istih korisnika kojih jezik pokušaju silom prepravljati. Usto još ti isti korisnici često ostaju bez (valjanog) argumenta zašto bi njihov način pisanja bio nestandardan. Korisnicima isto tako nije jasno zašto im lektor „ispravlja“ pogreške koje to nisu u oblike koje pravopis označava nepravilnim. Takvo vođenje jezične politike, to jest (neargumentirano) preskribiranje koje kao takvo nije utemeljeno na jezičnoj stvarnosti, ruši samu normu standardnoga jezika barem što se tiče određenih dijelova norme. Ti dijelovi ili rješenja korisnici i ne prime pa tako takva rješenja prije ili kasnije ostanu samo mrtva slova na papiru o kojima se raspravlja unutar znanstvene sfere dok jezik u tome segmentu živi dalje, ali nestandardiziran, zbog toga je bitno da su norme i elastične do neke mjere, pa čak i ako je zato potrebno priznati da u jezičnoj stvarnosti standarda postoje i dvostruka rješenja. Jezičnu stvarnost dvostrukosti danas priznaje samo najnoviji pravopis. Pravopis bi trebao pratiti jezik na elastično stabilan način, a ne da jezik prati pravopis. Ako to ne čini, onda ne sudjeluje u pravoj znanstvenoj raspravi, a usto, znatno značajnije, po tome pitanju hrvatski pravopis i nije normiran dok god postoje važeći pravopisni priručnici koji ne zrcale jezičnu stvarnost i čak daju suprotna rješenja jedan drugome.

3. Teorijski dio

Drugi rezultati, dakle rezultati pregleda i komparativne analize, gdje navodim najznačajnije argumente autora, mogu se podijeliti na razmišljanja autora koji zagovaraju pisanje *ne ću*, one koji zagovaraju *neću* te na neopredijeljene komentare.

3.1 Argumenti autora u prilog *ne ću*

3.1.1 Načelo potvrđenosti u upotrebi

Navodi se kako je bilo od 2000. do izdanja *Temelja Hrvatskomu pravopisu* objavljeno najmanje 300 članaka o pravopisnim pitanjima u javnim glasilima. (Babić 2005, 5) Bibliografija je 175 takvih članaka bila komentirana u člancima objavljenim u 51. i 52. godištu *Jezika*. (Babić 2005, 5) U tim člancima bavi se i pitanjem rastavljenog i sastavljenog pisanja negacije prezenta glagola *htjeti*.

Iz tih se članaka vidi da si poneki stručnjaci zamišljaju elastičnu stabilnost jako plastično. Sudeći po njima moguće je zaustaviti ili čak preusmjeriti jezični razvoj preskripcijom. Dakle silom, ali pošto je elastična stabilnost karakteristika, a ne politika standardnoga jezika, njihove zamisli i ne uspijevaju u jezičnoj stvarnosti. Unatoč tomu takve zamisli ipak upotrebljavaju u svojoj argumentaciji.

Pa tako Babić u svome komentaru na 159. članak jednostavno samo kaže kako autor članka, Stjepko Težak navodi dodatne razloge za *ne ću* (u odnosu na one koje je naveo u 133. članku) i kako navodi izdanja pravopisa od Partaševa *Pravopisa jezika ilirskoga* iz 1850. do 5. izdanja BFM-a iz 2000. (Babić i Ham 2005c) U tom kao i u drugim komentarima članaka s tog popisa možemo vidjeti da se navodi stvarno malo i da Babić izgleda nije toliko kritičan do zagovornika nesastavljenoga oblika. Argument brojnosti navođenja nije dovoljan u svijetlu elastične stabilnosti kao i općenito, kvaliteta aktualnosti navođenja je preča nego kvantiteta njihove pojavnosti. Dovoljan je jedan jedini argument kad on pripomaže elastičnoj stabilnosti.

Argumenta brojnosti posluži se i Škarić, s njime u 172. članku na popisu vodi razgovor Mirjana Jurišić. Članak spominje pisanje *ne ću* i *neću* u kontekstu pravopisnih tematika koje nisu potrebne, nego su tematike za kojima se vapi promjene pravopisa koje bi se koncentrirale na približavanje hrvatskog Hrvatima kroz zagrebački govor. Glavninu članka predstavlja

potencijalno ukidanje razlika u pisanju između *č* i *ć* te *dž* i *đ* (Babić i Ham 2005d) što naravno utječe i na pisanje niječnog prezenta glagola htjeti. Škarić želi da bi se pravopis približavao zagrebačkom (iz)govoru, ali to ne argumentira na podlozi broja govornika, nego na podlozi toga da Zagreb služi kao središte Hrvata na ostalim brojnim područjima i to čak čini neuspjelo time uspoređuje hrvatsku situaciju s talijanskom i mjestom Toskane u njemu. Značenju toskanskog za talijanski je zapravo bliže značenju štokavskog za hrvatski, zagrebački jednostavno nema toliko moćnu ulogu.

Babić se s ovim mišljenjem slaže jer njegov komentar na ta članak je da mjerilo hrvatskomu književnomu jeziku ne može biti spontani zagrebački govor i da je tako pisanje toliko općenito prihvaćeno da ga nije potrebno mijenjati kakav god već bio izgovor. (Babić i Ham 2005d) Ako je tome tako zar nije onda pitanje prihvaćenosti moguće primijeniti i u pisanju oblika *neću*? Svakako da jest, ali niti jedan od tih autora, svoja mišljenja o prihvaćenosti određenih oblika ne argumentira istraživanjima. Za istraživanje koji i koliko su jezični oblici prihvatljivi za elastičnu stabilnost jezične stvarnosti neke zajednice potreban je pouzdan izvor, s kojim bi se mogle takve tvrdnje argumentirati, a najpouzdaniji je izvor prihvaćenosti jezičnih oblika korpusno istraživanje.

Stanje danas se često argumentira time što se navodi argumente iz stvarno daleke prošlosti, neki čak iz vremena pravopisa Broza. U prilogu naslovljenome *Opća načela sastavljenoga i nesastavljenoga pisanja* Pranjković piše kakvo je Brozovo rješenje u vezi s pisanjem čestice *ne* kod glagola te navodi kako se *ne* piše spojeno s glagolom u slučaju kad se glagol (Pranjković 2010, 27) osjeća kao prilog ili pridjev. (Broz u Pranjković 2010, 27) U svima ostalima primjerima piše se rastavljeno osim iznimki *nemojmo*, *nemoj*, *nemaju*, *nijesam*, (Pranjković 2010, 27) *nedostajati*, *nenavidjeti*, *nestati*, *nestajati*, *nedostajati*, *nemoći* i onih glagola u kojima čestica *ne* ne predstavlja prvi dio glagola. (Broz u Pranjković 2010, 27) Konkretno dakle i ne spominje široke diskusije o *ne ću/neću* niti tih glagolskih oblika. Unatoč tomu iz napisanoga slijedi oblik *ne ću*, ali ipak ostavlja neodgovoreno pitanje koliko je taj oblik prisutan prije Brozovih rješenja te koliko su zapravo ta pitanja još dio aktualne jezične stvarnosti. Zanimljivo je tu da Pranjković navodi kako Broz kao argument koristi vrlo apstraktnu kategoriju osjećaja,

iako uobičajena argumentacija u ono vrijeme preskripcije, barem se danas takva argumentacija ne bi trebala upotrebljavati, to što se nešto osjeća ili ne osjeća kao nešto stvarno ne bi trebalo rušiti elastične stabilnosti jezične stvarnosti.

Težak u tome kontekstu vidi zagovornike oblika *neću* kao rušioce te stvarnosti. Težak piše kako se nada da će se u „stabilnoj Hrvatskoj“ vratiti k Jonkeovoj krilatici o elastičnoj stabilnosti i time sebe prikazuje kao stabilizatora hrvatskoga pravopisa unatoč vjernome zastupanju i slijeđenju Babićevog „destabiliziranja“. Međutim, kad Težak govori o drugoj strani kaže kako je svjestan da se česte promjene pravopisa doživljavaju „kao atentat na pravopisnu standardizaciju, a s time na navike pisaca i čitatelja“. (Težak u Kordić 2008, 203) Smatra se da ti zagovornici ruše pravopisnu standardizaciju pa za *neću* kaže da je došao kasnije i da ga smatra nasilnim nametanjem. (Kolenić 2001)

Unatoč tomu moguće je naići na mnogo komentara koji označuju drugi oblik kao nametanje pa se u njezinome prikazu uz peto izdanje BFM-a iz 2000. navodi kako je to peto izdanje bilo popraćeno brojnim kritikama zbog oblika *ne ću*, iako je bilo to kao dubleta prisutno već u četvrtome izdanju pravopisa. Jedan od prigovora u medijima bio je da se ne može rastavljeno pisati kada se sastavljeno izgovara, mišljenje koje se u tome prikazu odbacuje kao nešto neozbiljno i što čak nestručnjaci ne bi trebali izjaviti, mada u istome prikazu govori o tome kako pravopis mora biti jasan i prosječno pismenim ljudima razumljiv. (Kolenić 2001) Dodatan dokaz da je treba razumijevanju uloge pravopisa sustavno prići u okvirima javnog (školskog) obrazovanja ako nam je u interesu da oni kojima bi barem trebali biti namijenjeni pravopisi konačno barem počnu razumijevati što je pravopis i da ga imamo upravo zato jer nije sve jasno iz izgovora.

A nije sve jasno ni u argumentaciji da je svaka navika skladna s elastičnom stabilnošću. Težak se primjerice u tvrdnji da se česte promjene pravopisa doživljavaju „kao atentat na pravopisnu standardizaciju, a s time na navike pisaca i čitatelja“ (Kordić 2008, 203) ne osvrće samo na standardizaciju, nego i na navike kao da je svaka navika skladna s realnošću standardnoga jezika. Elastična stabilnost naime znači i da se neke navike i napuštaju zbog toga da bi se stabilnost sačuvala.

Ipak se taj argument koristi čak i bez brojki pa se tako u 175. i ujedno posljednjem članku u Babićevom nizu isto tako spominje *neću* i *ne ću* kad se pita što misli povjerenstvo koje je napisalo uvjete natječaja za odabir pravopisa pod „stečenim pravopisnim navikama“. Tu razliku se naglašava u kontekstu razlika između takozvane novosadske tradicije s *neću*, *lecima* i *pogreškom* te brozovske tradicije s *ne ću*, *letcima* i *pogrješkom*. (Babić i Ham 2005d) Dakle taj se argument koristi čak i kad druga strana može isto tako koristiti isti argument. Babićevo pitanje je posve na mjestu, zar povjerenstvo stvarno ne zna da postoje dvije stečene pravopisne navike?

Težak primjerice čak eksplicitno kaže da je za pisanje *neću* razlog moć navike, (Babić i Ham 2005a, 27) kao da za *ne ću* to nije, ali ide još korak dalje i čak kaže da jedini argument za *neću* nalazi u moći navike i u ničemu više. (Babić i Ham 2005a, 27) Govori o navici kao jednom i s time nedovoljno bitnome argumentu te tako opet nailazimo na argument brojnosti, ma da je s gledišta elastične stabilnosti navika možda toliko bitan argument da su svi drugi argumenti zajedno nedovoljno važni. Kao da nije taj njegov argument dovoljno nelogičan, ide još dalje i optužuje ostale podcjenjivanja masovnih navika s time što se protive *ne ću*. (Kordić 2008, 202) Čak u svijetlu toga da ima zagovornika koji kažu da je veći broj nesastavljenog pisanja skladan s jezičnim razvojem (Badurina 1996, 95) pa tako baš ne podcjenjuju tu masovnu naviku.

3.1.2 Fonološko načelo

Često se podcjenjuje koliku moć ima uvjerenje da se nešto izgovara tako kako se i piše. Tako i Ivšić da svoje objašnjenje u *Hrvatskom jeziku* iz 1938. godine zašto bi po njemu trebalo pisati *neću*. U njemu se, naime, tvrdi da *neću* nije sraslica, nego je složen oblik poput *nemam* i *nijesam*, to opravdava posebnim naglaskom. Babićev odgovor na to je da su posebnog naglaska i „*na nj*, *preda nj*, *na me*, *za se*“ koji se svejedno ne pišu sastavljeno. Babić navodi kako se i Ivšić nije držao svoga objašnjenja i u prvome godištu Jezika pa je tu pisao *ne ću*. (2005, 48, 49) Naglasak svakako nije valjan argument, da je tome tako, onda i ne bi ni trebali pravopisa što se tiče (ne)sastavljanoga pisanja riječi, već bi pisali sve onako kako i naglašavamo.

3.1.3 Tradicijsko načelo

Objektu proučavanja može se činiti nasilje i argumentom tradicije. Tako obje suprotne strane pomoću argumenta tradicije pokušaju jezični razvoj ili silom zaustaviti ili silom preusmjeriti. Zagovornici današnjeg nesastavljenog oblika tako često argumentiraju njegovo postojanje vezom s poviješću. Težak tako govori i o povijesnim razlozima za pisanje *ne ću*, kaže da je taj oblik u 20. stoljeću prevladavao. (Babić i Ham 2005a)

Težak tako ujedno priznaje postojanje dviju tradicija iako rijetko tko to eksplicitno priznaje toliko kao što to čini Ham. Tako u 164. članku autorice Lade Badurina, koji je prikaz AS-a, komentar Ham govori o istinitosti njezine tvrdnje da je taj pravopis kontinuitet hrvatske tradicije, iako, kako kaže Ham, ne kaže koje, čak i ne kaže da postoje dvije. Upravo pisanje *neću* ističe Ham kao primjer oslanjanja na novosadsku praksu. Ide još dalje te kaže kako Badurina i ne razlučuje brozovsku od novosadske prakse, jer bi onda znala da je pisanje *ne ću* zapravo oslanjanje na brozovsku tradiciju. (Babić i Ham 2005d) Babić također u svome komentaru na 139. članak u nizu potvrđuje kontinuitet pisanja, ma da prilikom nepovoljnog komentiranja intervjua kojega vodi R. Dragojević s Josipom Silićem (Babić i Ham 2005a) iako nerado, protivnici sastavljenog pisanja priznaju i drugu tradiciju. I obrnuto je ista situacija, Badurina primjerice priznaje da se je prije 1960. pisalo rastavljeno. (Badurina 2009, 280) Kao već spomenuto te su dvije tradicije nazvali novosadska i brozovska.

Dakako da postoje dvije tradicije, tradicija pisanja nesastavljenog oblika ima dugu povijest, Babić na više mjesta navodi uporišta u povijesti, jedno seže u vrijeme Krleže. Tako su pri pripremanju 2. izdanja BFM-a htjeli ostaviti samo *neću* kao u 1. izdanju, no brojni i, kako kaže, vrlo utjecajni „rekli su da nikada ne će napisati *neću*. Pozivali su se i na Krležu.“ 5. izdanje je ponovno vratilo takve prijedloge pa su se odlučili za vraćanje k isključivoj toj mogućnosti. Dalje navodi kako je *ne ću* bilo jedino rješenje svih hrvatskih pravopisa do 1930., kada je Boranić bio primoran da u 5. izdanju svoga pravopisa doda još i *neću* kao mogućnost zbog tadašnje upute unutarnjeg ministra, po kojoj je jedina mogućnost bila *neću*. Nastavlja s isticanjem da je tako bilo i u 6. izdanju kao i u 7. izdanju, a kad je nastala Banovina Hrvatska, Boranić je vratio pisanje *ne ću* s ponovnim tiskanjem svoga 4. izdanja i da je takvo stanje

trajalo sve do novosadskoga sporazuma 1960. (Babić 2005, 48) Ivšićev primjer govori kako čak zagovornici sastavljenoga oblika u to vrijeme nisu pisali na način kojeg su zagovarali. Zbog nekog razloga Babić ne spominje da je to bilo rješenje i pravopisa za vrijeme NDH-a unatoč tomu se to spominje u 138. članku u njegovom nizu kojeg je napisao Z. Vidulić i to još kao odgovor na 114. članak u Babićevom nizu, autora Nevena Jovanovića i to sve u kontekstu oblika *ne ću*. (Babić i Ham 2005a)

Zanimljiva je Babićeva nejasnoća pri Težakovom popisu u tome da ne navodi koji od tih pravopisa se zalaže za koja rješenja po tome pitanju. Dodatan razlog dopuštanju dviju mogućnosti Babić vidi u nastavljanju prekinute tradicije, tvrdi da nije bila silom promijenjena norma još bi se danas tako pisalo. (Babić 2005, 48) Težak čak ide toliko daleko da opisuje *neću* kao rezultat pravopisa iz 1960., ali ne samo to, on se i poziva na tradiciju i zasluzi vraćanja k tome s petim izdanjem BFM-a. (Težak u Kordić 2008, 203) Neki su izgleda toliko spremni prikazati da postoji samo jedna tradicija i to ona s nesastavljenim oblikom pa čak fabriciraju istinu, tako Kolenić opravdanje za baš taj izbor nalazi u tome da jedino taj oblik ima tradiciju u hrvatskoj tradiciji, dok za *neću* kaže da je došao kasnije i ga smatra nasilnim nametanjem. (Kolenić 2001) Što se tiče toga što je kasnije, kritičnome čitatelju preostaje samo da se upita kako to da toliko mali broj jezikoslovaca navodi izvore svojih tvrdnji jer kad bi u takvim primjerima to činili ne bi dolazilo do toliko suprotnih tvrdnji. Ne bi se ni koristilo vrijeme Krleže kao argument tradicije bez da bi se spominjalo da je u to vrijeme postojala starija tradicija, niti bi se trebalo to koristiti kao argument utjecajnosti, nego bi trebalo usporediti potvrđenost tog oblika u odnosu na drugi oblik.

3.2 Argumenti autora u prilog *neću*

3.2.1. Načelo potvrđenosti u upotrebi

Mnogi stručnjaci se jako plastično suprotstavljaju ponekim rješenjima tvrdeći da s time pripomažu standardizaciji. Kao bitno pitanje se tu navodi može li uopće pravopis rješavati išta sam na tome području bez da bi se nanijela šteta razumijevanju i prihvatljivosti ili „naučljivosti“ tako sastavljenih pravila pravopisa. (Badurina 2009, 281) Dakako da može, ako je to odraz jezične stvarnosti, to i nije uistinu problem iako se to kome činilo nelogično.

Promjene su sastavni dio elastične stabilnosti kao što su unutarnje razlike i iznimke iako poneki autori tako čvrsto tvrde da se u hrvatskom za razliku od srpskog piše nesastavljeno. U pojednostavljenu polarizaciju između sastavljenog i nesastavljenoga pisanja kao razlike između srpske i hrvatske prakse je svakako teško ne sumnjati pogotovo kad se uzme u obzir anketa *Priloga Pravopisu*. Badurina na tu Jonkeovu tvrdnju odgovara da se o prevlasti ne može govoriti i da ima razlika i unutar grupacija određenih jezičnih područja. (1996, 95, 96) Iako sama usporedba s srpskim tu i ne igra ulogu, drugi dio odgovara zapravo potvrđuje postojanje razlika i unutar same prakse pisanja hrvatskoga. Što znači da je Badurina ipak u jedno vrijeme priznavala da to jest dio jezične stvarnosti i što onda tome ne bi bilo slučaj i s niječnim oblikom prezenta glagola *htjeti*. Jezik je ipak živ organizam, u njemu može u isto vrijeme živjeti više oblika i kad je samo jedan od njih opće prihvaćen.

Nije svaka prihvaćenost već opća, ali to da je pisanje oblika *neću* vrlo raširena navika priznaje i Težak opisujući navike učitelja i tuženjem kako ih učenici slijede u pisanju *neću*. (Kordić 2008, 203) Kapović isto kaže da je danas sastavljeno pisanje već „neprijeporno uvriježeno“. (Kapović 2007, 62) Toliko prihvaćenih navika teško se je otresti i kad bi se htjelo, tu je zanimljivo da Badurina eksplicitno upotrebljava argument navike s time što mu doda još komponentu komocije, te kako sama kaže nije joj jasno koji su ti razlozi dovoljno dobri za napuštanje te komocije, ako nisu „nacionalno opravdani“. (2009, 280) Osim toga što je s posljednjom formulacijom upotrijebila diskreditiranje kao argument, takvo razmišljanje je gotovo da sasvim na mjestu, pri tome je naime treba imati na umu da je bitniji razlog raširenost samih oblika, ti tek određuju koliko su neki oblici realna slika komocije. Toliko je ta komocija da Kordić kaže da ono što se ustvari podcjenjuje je masovna navika s time što se zalaže za *ne ću*, (2008, 202) to jest realniju sliku.

A realna slika je i to da i zagovornici nesastavljenog oblika nekad pomoću tijekom argumentiranja nedovoljne elastične stabilnosti do prijašnjih pravopisa priznaju aktualnost i AS-a i sastavljenog oblika kad kritiziraju uporabu zastarjelih priručnika. Ham napominje kako u uglednoj instituciji poput Matice Hrvatske ne bi smjeli lektori popravljati po zastarjelim

priručnicima i da bi bez obzira kojega od dvaju pravopisa upotrebljavali trebali ostaviti *pogrješke* i *početci*, a što se tiče sastavljanja *ne ću* u *neću*, tome bi se, kako kaže, moglo reći Anić-Silićevsko, ali ni tu lektori nisu konzistentni. (2006)

3.2.2. Fonološko načelo

Ali jest konzistentna upotreba fonološkoga načela kod zagovornika *neću*, od zagovornika sastavljenog pisanja samo je Ivšić upotrijebio argument fonologije i to prije spomenuti sastavljen izgovor. Dakle u jezikoslovnim raspravama imamo argumentaciju koja je i danas itekako živa i kojoj u isto vrijeme stvarno nema mjesta u takvim raspravama izuzev kakvih opisa kako takva pitanja doživljava nestručna javnost. Pa i novinari koji upotrebljavaju takvu argumentaciju bi trebali imati bar toliko jezikoslovne spreme. Jezikoslovci bi se trebali upitati kako to da je od vremena Ivšića do danas to još aktualna jezikoslovna ideja kao što je i njoj srodna ideja etimološkoga načela.

3.2.3. Etimološko načelo

Kapović tvrdi da je lingvistički neopravdano pisati *ne ću* jer je *neću* stegnuto od staroga **ne(h)oću*. (Kapović 2007, 62) Zar ima toliko veze povijest pri tome pitanju? Toliko stari oblik pisanja s gledišta elastične stabilnosti ne igra ulogu kao što to čine tradicije novijeg datuma.

3.2.4. Tradicijsko načelo

Oblik *neću* je desetljećima ustaljeno pisanje. (Kordić 2008, 203) „*Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika*“ ili takozvani novosadski pravopis označava se kao najveći „kamen spoticanja“ „u novijoj... hrvatskoj pravopisnoj djelatnosti“, a da se previše puta ne sagledava mjesto toga pravopisa u kontinuiranosti hrvatske pravopisne norme. *Ne ću* služi kao primjer potencirane hrvatske pravopisne neodlučnosti, relativnosti uporabe tradicije kao kriterija i ozbiljnije manipulacije tradicijom. (Badurina 2009, 278) Badurina tu ponovno zanemaruje činjenicu da je mnogo tko mišljenja da taj pravopis nije opisivao hrvatsku jezičnu stvarnost onoga vremena, čak još više, jako je eksplicitno da mu to i nije bila namjera jer se je u potrazi za

unifikacijom jezika moralo ostaviti bar po nešto od svakoga jezika da se je tome moglo još reći unifikacija. Stoga se svakako može govoriti o velikom utjecaju na pravopisnu normu hrvatskoga jezika ali ne može se govoriti o kontinuiranosti jer je u njemu jasno rečeno, ma da ne tim riječima, da se s tim pravopisom napušta dosadašnju normu u cilju postizanju zajedničke norme. Koju se je kasnije ponovno odlučilo napustiti dakle još jedna instanca diskontinuiteta. Unatoč svemu iznesenome taj je pravopis ipak imao utjecaj na razvoj jedne od hrvatskih pravopisnih tradicija, koja se je razvijala uz taj pravopis, nazvanim novosadskim iako nije vezana uz taj pravopis nego je vezana uz njegov utjecaj na jednu od hrvatskih tradicija, kao što su i drugi jezici imali utjecaj na obje pravopisne tradicije.

Badurina kao ranije spomenuto priznaje i postojanje druge, takozvane brozovske tradicije, pri tome kaže kako je već u izdanju BFM-a iz 1994. moguće primijetiti kako veći broj „primjera svjedoči o znatno većoj sklonosti rastavljenom pisanju riječi (a ne sastavljenom pisanju tvorenica).“ Pa tako nastavlja s time da se obrazloženje te situacije mora tražiti u dvama polazištima, prije spomenutome jezičnome razvoju i tradiciji. Tradiciji se može pripisati i pravilo o dopuštanju dviju inačica u negaciji prezenta glagola *htjeti*, dakle *neću* i *ne ću*, tako tvrdi da se je pisalo i prema Boranićevim pravopisima iz 1947. i 1951. (Badurina 1996, 95)

Ističe još kako su autori Babić, Finka i Moguš u izdanjima pravopisa nakon 1994. ne samo dopuštali, nego i preferirali *ne ću*, a poslije 2000. propisivali isključivo taj oblik. Time su, nastavlja, proturječni svome pravopisu iz 1971. gdje nisu propisali pisanje *ne ću* ili zbog toga što nisu mislili da je to moguće, potrebno, prihvatljivo ili da sastavljeno pisanje ipak nije problematično. Slijedeći pravopisna rješenja Broza i Boranića ignoriraju nezanemarivu praksu pisanja *neću*, u tridesetak godina te prakse mnogo tko je počeo doživljavati to kao (noviju) hrvatsku pravopisnu tradiciju. (Badurina 2009, 278) Isto tako je moguće tvrditi da se ignorira praksa pisanja od 1994., a i generacija prije, isto tako onih koji su tako pisali, ali se ih je pri tome lektoriralo, te da se ignorira i doživljivanje te tradicije kao nove. Tako da ta argumentacija i ne stoji na dobrim temeljima osim u onome što priznaje i postojanje novosadske tradicije, ma da nije istina da ta postoji tek od MH-a i MS-a.

Usprkos tomu Badurina daje još jedan dobar argument u vezi s tim, dodaje naime kako svaka generacija razumije pod tradicionalnim ono što je pravopisna praksa u njegovo vrijeme, a ne što je to bila za vrijeme generacija prije. Usto navodi da nije baš jasna praktična vrijednost činjenice da se je pisalo *ne ću* prije 1960. godine, kad je „velika većina govornika hrvatskoga jezika“ ili započela ili završila sa školovanjem poslije te godine. (Badurina 2009, 278-280) Ali to ipak ne znači da to školovanje nije prepravljalo njihovo pisanje oblika *ne ću* i to možda posve neopravdano, barem s gledišta hrvatskoga jezika.

Kordić također iznosi svoj pogled na pojam tradicije. Gdje govori o njoj kao da je samo jedna što se vidi kad govori o Težakovom formalnome pozivanju na tradiciju i zasluži vraćanja k tome s petim izdanjem BFM-a dok je *neću* zapravo tradicija desetljećima i da to priznaje i sam opisujući navike učitelja i tuženjem kako ih učenici slijede u pisanju *neću*. (Kordić 2008, 203) Zar se to isključuje? Hrvatski pravopis ipak nema samo jedne tradicije.

Ima i nejasnih pogleda što se toga tiče. Ističe se naime isto i kako je pisanje *ne ću* prijedlog, koji je usto i manja promjena. (Kapović 2007, 62) Dodaje se kako je pisanje *neću* preporuka starijih hrvatskih jezikoslovaca i prije spomenuta činjenica da se je tako pisalo i u 19. stoljeću, ali i „*nevratim, nevidim, itd.*“ Nastavlja da je pisanje *ne ću* tradicija vukovaca i da je nejasno koja to tradicija zahtijeva rastavljeno pisanje. (Kapović 2007, 62) Valjda je tradicija ispred toliko godina teško opravdanje ako je u praksi uistinu dovoljno prisutno rješenje *ne ću*. Kaže isto kako je *ne ću* samo uvjetno rečeno pravopisna tradicija i da je to samo dijelom istina. (Kapović 2011, 51) Što je sad promjena ili tradicija? Osim toga i ne elaborira na što misli s uvjetno. Svakako nema toliko nejasnih argumentacija kod didaktičkih razloga.

3.3 Neopredijeljeni komentari

3.3.1 Načelo potvrđenosti u upotrebi

Opačić bi isto tako voljela plastičniji razvoj jezika i u svome članku smatra te mijene čak prijetnjama. Govori se o problematici *ne ću/neću* kao o jednoj od brzih mijena koje hrvatski govornici nerijetko forsiraju sami, usto se pita tko zna zašto to čine i osvrće pažnju na nedvojbeno zbunjivanje koje takve dvojbe prouzrokuju stranim studentima hrvatskoga kada to sretnu prilikom dolaska u

Hrvatsku i nalaženju takvih mijena u dnevnomu tisku i javnim natpisima. Upozorava na to da bi trebali govornici hrvatskoga osvrnati više pažnje upravo na takve studente jer o njima mnogo toga ovisi kad je riječ o očuvanju hrvatskoga jezika. Pa su stoga po njezinome mišljenju govornici hrvatskoga sami najveća prijetnja hrvatskome jeziku, a u sklopu toga su i te takozvane mijene. (2007, 281-286) Je li do mijena uopće došlo u ovome primjeru ili je to samo ista situacija neriješena pa čak stoljećima? Pa da i jest, u čemu to predstavljaju prijetnju hrvatskome, kad su mijene prirodni jezični razvoj pa čak i u standardnome jeziku?

Drugi smatraju da je problematično to što se situacija ne riješi na način kojim više ne bi bilo inačica. Bagdasarov primjerice spominje *ne ću/neću* kao primjer pravopisnih inačica. Kaže da se inačice podudaraju sadržajem, a djelomično se razlikuju izrazom. Naglašava kako su inačice neujednačene u jezikoslovnim radovima poput pravopisa BHM-a iz 2005. i pravopisa BMM-a iz 2007., gdje među primjerima navodi i *ne ću/neću*. Kaže kako neusuglašenost, neujednačenost i prevelik broj inačica čine normativni izbor težim, a jezičnu zbrku u pisanoj praksi. Navodi kako još priručnici ne pišu može li autor koristiti istodobne inačice u istoj knjizi, kamoli u istoj rečenici, u istoj rečenici dodaje da se takvo korištenje sretne na svakome koraku. U nastavku navodi niz primjera, a što se konkretno tiče uporabe *ne ću/neću* navodi primjer Brozovića u sklopu istih rečenica s različitim inačicama. Rečenicu prije uvođenja tih primjera govori o zanimljivosti činjenice da se s vremenom mijenja autorska norma u istim publikacijama. (2008, 55-58) Pitanje koje bi zapravo uistinu bilo tu na mjestu je kome zapravo inačice prouzrokuju zbrku kad očito uspješno funkcioniraju u jezičnome sustavu i zapravo su sastavni dio elastične stabilnosti. Kad ne bi bilo inačica, kako bi zapravo došlo do promjena u jeziku? Naglo, što bi bilo vrlo teško postići bez nametanja preskripcijom. Možda zbrku ipak stvara način na koji se o inačicama piše.

4. Usporedba rezultata praktičkoga i teorijskoga dijela

Broj članaka što ih je uspio sabrati Babić u svome popisu u onoliko kratkome vremenskome rasponu je uistinu impozantan i ponajprije svjedoči o tome koliko javan predznak ima domaća pravopisna rasprava u Hrvatskoj. Ali jesmo svjedoci pokušajima plastične stabilnosti. Svi pravopisi iako izdani u ovome tisućljeću, koriste isključivo preskripciju osim IHJJ-a, a i taj je pravopis koristi dijelom. Ali zaista eksplicitno to rade BM i AS s isticanjem rješenja, posljednji čak time da ima to rješenje u posebnoj i to još obojenoj točki. To što se u raspravama navodi kako se *neću* osjeća kao nasilno nametanje nije samo stvar kod toga oblika, to čini većina pravopisa s isključivanjem ostalih mogućnosti, zar to nije stvarno nasilno nametanje jedne mogućnosti, kad smatra da su druge nepravilne ili kad se to čak ističe u pravopisu? Javljaju se i drugi oblici tog argumenta u želji za postizanjem plastičnije stabilnosti. U postizanju takvih ciljeva jezikoslovci posežu za argumentima brojnosti, govorom metropole, jezikom ispred sto godina pa i više, ranijom prisutnošću u obliku dublete, apstraktnom kategorijom jezičnoga osjećaja, malo manje apstraktnih poput prihvaćenosti i navike, te čak zlouporabe toga pojma. Zalažu se i za elastičnu stabilnost u jednom slučaju pa plastičnu u drugome. Dok jedni smatraju da inačice treba obavezno ukinuti jer ne predstavljaju jezično bogatstvo, drugima predstavljaju takve promjene prijetnju hrvatskome jeziku pa čak i kad proizlaze iz njega.

Opet ostalima promjene predstavljaju nešto čemu nema mjesta ako „nisu skladne“ s izgovorom. Kolenić govori kako je neozbiljno izjaviti da se ne može pisati nešto rastavljeno kad se izgovara kao jedna riječ i da to ne bi smjeli ni nestručnjaci izjaviti, dok u istome članku govori kako mora biti pravopis jasan i razumljiv prosječnome korisniku. Pa ako je takav prosječan stav govornika hrvatskoga jezika i ako prosječan govornik ne razlikuje neke nazovimo to „osnove“ jezikoslovlja, onda bi se to trebalo odraziti i u pravopisu pa makar u obliku dubleta jer to je zapravo nesporno pravo pravopisa u takvim slučajevima. Jer ako prosječan korisnik to tako razumije i tako piše, onda to postaje standardnim jezikom (i to važi i za Babićev broj riječi koje se pišu rastavljeno) jer proces standardiziranja to i zahtijeva, to je standardna uporaba, a usto je tako nastao i *neću*, a i *neću*, pa se ipak ne čuju zahtjevi da se piše još tradicionalnije. U raspravama tako nailazimo na „sastavljene izgovore“, a i posebne naglaske kao posljedicu stegnutog oblika ili fonološko-etimološki argument, koji je prisutan i u

AS kao i u IHJJ. Međutim, pravopisi prijedlog o ukidanju slova i ne spominju, kamoli da bi ih uvažili. Babić je s pravom komentirao taj, Škarićev prijedlog o ukidanju pojedinih slova s riječima da je takvo pisanje toliko općenito prihvaćeno da ga nije potrebno mijenjati i da hrvatskomu književnomu jeziku ne može biti mjerilo spontani zagrebački govor. Ja bih dodao i govor ikako. Bilo bi vrijeme da se počne razlučivati između normi, što ne znači da nemaju utjecaja jedna na drugu.

Javlja se i samo etimološki argument koji isto govori u prilog sastavljenome pisanju, barem po mišljenju autora, ipak se radi o vrlo staroj etimologiji.

Duge su i tradicije koje spominju obje strane. Neki priznaju tradiciju i drugoj strani dok drugi samo svome obliku, a ima i onih koji govore o jednoj tradiciji. Povijesna analiza u obliku tablica (vidi [Tablica 1](#) i [Tablica 2](#)) pokazala je da su oba oblika prisutna u hrvatskoj tradiciji. Od pravopisa samo je IHJJ koristio argument tradicije. U svoju je analizu uzeo pravopise s dubletama a i bez njih. Njihov je zaključak da su oba oblika dovoljno prisutna u hrvatskoj tradiciji. Kako navodi i Kapović nije istina da je oblik *ne ću* stariji. Što ide u prilog njegovoj tezi da je sve što se osjeća kao neobično i/ili nespreno kod dijela govornika hrvatskoga osjeća kao ono pravo hrvatsko jer su se toliko navikli već na to da to što oni govore i pišu i što su njihovi preci govorili i pisali zapravo nije hrvatsko iako su to sve govori (Kapović 2011, 51) na koje se oslanjaju zagovornici takozvanoga tradicionalizma. Zagovornici sastavljenoga oblika ipak navode važniji argument kontinuitet, ali ni važnost kontinuiteta ne nadmašuje važnost današnje upotrebe. Osim toga možda je i to primjer jezičnoga razvoja u sve učestalijoj prisutnosti primjera rastavljenoga pisanja umjesto pisanja tvorenica kao što je Badurina pisala 1996.

5. Zaključak

Jezikoslovci, a pogotovo pravopisci su u hrvatskoj pravopisnoj normi stvorili ne samo pravu zbrku, nego su toliko ispolitizirali sociolingvističnu situaciju da se teško više govori o stabilnosti pravopisa, pogotovo u očima njegovih korisnika. Prosječni korisnici iako posve neupućeni sa situacijom nisu niti slučajno okarakterizirani kao neznalice, nego se odmah pretpostavlja nešto u vidu „Vidi, kako ovaj piše, taj i taj pripadnik te i te političke provincije.“ Što učiniti usred čitavoga kaosa kad ti jednom netko ispravi tekst ovako, drugi put drugi onako, što si naučio o hrvatskome standardu?

Ništa, jer ga i nema na cijelom području pravopisa. Promjene su već toliko učestale da je čitava stručnost struke ismijavana ne samo u javnosti, nego i u znanosti. Ono što je taj rad htio prikazati da suglasnost zapravo ne postoji jer je nivo rasprave na toj razini i zbog međusobnih diskreditacija te da se ne mogu pronaći bolja pravopisna rješenja zbog broja nejasnih kriterija u pravopisnoj praksi neosnovanoj na jezičnoj stvarnosti današnjice. Pravopisna norma trenutačno i nije primjerno opisana pa tako pravopis nije ni normiran u hrvatskome jeziku.

Uloga pravopisa je da jasno i detaljno upućuje svoje korisnike na nedoumice na koje nailaze u svakodnevnom životu pa da ta rješenja i uistinu argumentira. Predlažem detaljnija korpusna istraživanja i to u skladu s elastičnom stabilnošću pravopisa kao takvoga. A uloga pravopisca jest da svoja rješenja utemelji na takvim objektivnim razlozima i pomoću njih opiše, a ne propiše, pravopisnu normu što bolje, a svakako da se ta pitanja depolitiziraju i konačno vrate u znanstvenu sferu. Time bi se konačno počelo opisivati jezičnu stvarnost, stvarno nema opravdanja da se danas ne opisuje jezičnu stvarnost, nego se umjesto toga piše po jezičnome osjećaju što bi trebalo biti dio norme i što ne. Takve apstraktne argumentacije jednostavno ne mogu važiti više od toga što uistinu ljudi koriste, i da kome znače, to jednostavno nije to što je hrvatski jezik danas pa koliko god se to nekomu ne svidjelo.

Kao što smo vidjeli mnogima se i ne sviđa pa se tako u razlikama koje postoje po pitanju rješenja (ne)sastavljenog pisanja prezenta glagola *htjeti* može iščitati neka opća nastojanja autora u smjeru jezične politike. Pa se tako svi pravopisi osim IHJJ-a danas ustrajali na jednostrukostima i (zbog toga jer) nisu nikako upotrebljavali jezične korpusne. Drugi razlozi su im nažalost bili bitniji no što je sama jezična stvarnost. Međutim, i IHJJ se nije uspio otresti tog nasljeđa pa je koristio i manje važne razloge za svoju odluku. AS i BM su čak eksplicitno pokušali utjecati na korisnike isticanjem

rješenja kojima nije bilo potrebno isticanje, AS se je u tom još dodatno potrudio. Tako su ta dva pravopisa nastojala ustrajati svojim viđenjem jezične politike pa čak i po cijenu elastične stabilnosti, a i BMM je nastojao u svome viđenju i to time da jednostavno prešutio drugu tradiciju u tome pisanju i tako zanemario potrebe korisnika za argumentacijom.

Ovaj rad nije u potpunosti obuhvatio jezičnu situaciju pravopisne norme u hrvatskome jeziku, ali je zadovoljio dovoljan uzorak pomoću kojega bi se moglo dobro uvidjeti koliko nepotrebnih i znanstveno neutemeljenih rasprava se bavi pravopisom općenito, radom bih htio bar pripomoći pronaći jasniju sliku u potrazi za boljim rješenjima. Tako bi svakako trebala temeljiti na korpusnim istraživanjima stvarne standardne uporabe pa makar to bili manji uzorci uporabe. Do takvih korpusa zbilja nije više teško doći i time bi se zadovoljilo znanstvenome kriteriju provjerljivosti rješenja. Ujedno time korisnici više ne bi bili zbunjeni, a pravopisi bi svakako bili odrazi objektivnosti. Možda bi se potom umjesto o hrvatskim pravopisima dana moglo govoriti o hrvatskome pravopisu danas.

6. Sažetak

Hrvatski je pravopis danas još obilježen nedostatkom dogovora o ponekim rješenjima. Pravopisnu normu zapravo uvjetno rečeno reguliraju četiri važeća pravopisa, a postoji još i peti pravopis, pravopis za školsku uporabu. Pomoću komparativne analize pokazujem kako ti priručnici i ne pomažu korisnicima saznati što je pravilno pisanje kad ustvari i nema dogovora o tome što je pravilno. Političari se miješaju u pravopisnu normu i to pomoću i odobrenjem pravopisaca koji također politiziraju pravopisna rješenja. Znanstveno istraživanje je tako potisnuto u pozadinu pa se upotrebljava niz argumentacija izuzev korpusnog istraživanja. Zaključuje se pozivom k službenome pravopisu koji ne bi propisivao jezik, nego bi ga opisivao.

Hrvaški pravopis je danes še vedno zaznamovan pomanjkanjem dogovora glede določenih pravil. Pravopisno normo pravzaprav pogojno rečeno regulirajo štirje veljavni pravopisi, obstaja pa tudi še peti pravopis, ki je namenjen za rabo v šolah. S primerjalno analizo prikazujem kako ti priročniki dejansko niso v pomoč uporabnikom, ki želijo ugotoviti, kako se pravilno piše, saj dogovora o tem, kaj je pravilno, v resnici ni. Politiki se vmešavajo v pravopisno normo z ne samo pomočjo, temveč tudi z odobritvijo samih pravopiscev, slednji prav tako politizirajo pravopisna pravila. Znanstveno raziskovanje je tako potisnjeno v ozadje ter se tako uporablja niz argumentacij z izjemo korpusnih raziskav. V zaključku se poziva k uradnem pravopisu, ki jezika ne bi predpisoval, temveč bi ga opisoval.

7. Izvori

- Anić, Vladimir i Josip Silić. 1986. *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Liber : Školska knjiga.
- Anić, Vladimir i Josip Silić. 2001. *Pravopis hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber : Školska knjiga.
- Babić, Stjepan. 2005. *Temelji Hrvatskomu pravopisu*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, Stjepan, Božidar Finka i Milan Moguš. 1971. *Hrvatski pravopis: samo za internu upotrebu*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, Stjepan, Božidar Finka i Milan Moguš. 1972. *Hrvatski pravopis*. London: Whitstable Litho Straker Brothers Ltd.
- Babić, Stjepan, Božidar Finka i Milan Moguš. 1984. *Hrvatski pravopis*. London: Nova Hrvatska.
- Babić, Stjepan, Božidar Finka i Milan Moguš. 1990. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, Stjepan, Božidar Finka i Milan Moguš. 1994. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, Stjepan, Božidar Finka i Milan Moguš. 1995. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, Stjepan i Milan Moguš. 2011. *Hrvatski pravopis: usklađen sa zaključcima Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Babić, Stjepan i Sanda Ham. 2005. Pravopisni rat: Komentirana bibliografija publicističkih članaka o hrvatskom pravopisu objavljenih u 2000. i 2001. godini. *Jezik*. 52(1): 22-30.
- Babić, Stjepan i Sanda Ham. 2005. Pravopisni rat: Komentirana bibliografija publicističkih članaka o hrvatskom pravopisu objavljenih u 2000. i 2001. godini. *Jezik*. 52(2): 61-65.
- Babić, Stjepan i Sanda Ham. 2005. Pravopisni rat: Komentirana bibliografija publicističkih članaka o hrvatskom pravopisu objavljenih u 2000. i 2001. godini. *Jezik*. 52(3): 103-109.
- Babić, Stjepan i Sanda Ham. 2005. Pravopisni rat: Komentirana bibliografija publicističkih članaka o hrvatskom pravopisu objavljenih u 2000. i 2001. godini. *Jezik*. 52(4): 139-148.

- Badurina, Lada. 1996. *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja: metodologija rada na pravopisu*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Badurina, Lada. 2001. Hrvatski pravopis na pragu novog tisućljeća: Vladimir Anić - Josip Silić, Pravopis hrvatskoga jezika, Novi Liber - Školska knjiga, Zagreb 2001. *Fluminensia*. 13(1-2): 126-132.
- Badurina, Lada. 2009. O metodologiji rada na pravopisu: hrvatska iskustva. U: Bečanović, Tatjana, ur.. *Njegoševi dani*. Nikšić: Filozofski fakultet: 275-285.
- Badurina, Lada, Ivan M. Marković i Krešimir Mićanović. 2007. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica Hrvatska.
- Bagdasarov, Artur Rafaelović. 2008. O neujednačenosti inačičnih ostvaraja u jezikoslovnim radovima. *Fluminensia*. 20(1): 55-60.
- Boranić, Dragutin. 1940. *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Društvo srednjošk. profesora.
- Boranić, Dragutin. 1947. *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske.
- Cipra, Franjo i Adolf Bratoljub Klaić. 1944/1992. *Hrvatski pravopis*. Pretisak: *Hrvatski korijenski pravopis*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Cipra, Franjo, Petar Guberina i Kruno Krstić. 1941/1998. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: ArTresor naklada.
- Ham, Sanda. 2006. O mjestu zanaglasnice i o lektorima. *Jezik*. 53(2): 70-72.
- Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 2013. Hrvatski pravopis. <<http://pravopis.hr/>> 23. 7. 2013.
- Kapović, Mate. 2007. Hrvatski standard – evolucija ili revolucija? Problem hrvatskoga pravopisa i pravogovora. *Jezikoslovlje*. 8(1): 61-75.
- Kapović, Mate. 2011. Language, Ideology and Politics in Croatia. *Slavia Centralis*. 4(2): 45-56.
- Kolenić, Ljiljana. 2001. Peto izdanje hrvatskoga pravopisa: Stjepan Babić, Božidar Finka, Milan Moguš, Hrvatski pravopis, Školska knjiga, Zagreb 2000. *Fluminensia*. 13(1-2): 119-125.
- Kordić, Snježana. 2008. Jezični nacionalizam: Stjepko Težak: Hrvatski naš (ne)podobni. Školske novine, Zagreb, 2004. *Slovo*. 4(17): 186-205.
- Opačić, Nives. 2007. Odakle stižu ozbiljnije prijetnje hrvatskom jeziku: izvana ili iznutra?. *Lahor*. 2(4): 279-291.

- Pranjković, Ivo. 2010. *Ogledi o jezičnoj pravilnosti*. Zagreb: Disput.
- Pravopisna komisija. 1958. *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Pravopisna komisija. 1960. *Pravopis hrvatskosrpskog književnog jezika : školsko izdanje*. Zagreb: Matica hrvatska. Novi Sad: Matica srpska.
- Pravopisna komisija. 1960. *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika : s pravopisnim rječnikom*. Zagreb: Matica hrvatska. Novi Sad: Matica srpska.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 1.10.2013

Esad Halilović